

ПРОПЕДЕВТИКА ФІЛОСОФІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасне українське суспільство розвивається в суперечливих умовах. З одного боку – залишки впливу свідомості соціалістичного суспільства, а з іншого – прогресивний перехід до капіталістичних відносин. Така суперечливість проявляється в усіх аспектах суспільного життя та знаходить своє відображення в духовній, соціальній, політичній та економічній сферах. Одним з чинників такого впливу на економічну сферу життя суспільства є бухгалтерський облік, на прикладі розвитку якого можна прослідкувати протиставлення стійких перевірених часом регуляторів впливу на економіку до нових дискусійних напрямів розвитку. Таким чином, в суспільному житті, та бухгалтерському обліку, зокрема, виникає потреба збалансування таких підходів, шляхом їх протиставлення та пошуку компромісу.

Унітарно-повсякденні підходи до сприйняття бухгалтерського обліку зводяться лише до “правильності” або “неправильності” оформлення факту господарського життя, тоді як філософія завжди тримала дистанцію від таких підходів. Вже з давніх-давен філософи розуміли значення попередньої підготовки свідомості людини до сприйняття “нестандартних” поглядів буденного життя, до її переорієнтації на творчість. В результаті такої підготовки формуються вміння бачити проблеми, правильно їх визначати та знаходити вирішення.

На сьогодні все частіше знаходять своє вираження у філософії такі науки та регулятори суспільного життя як право (філософія права – А.А. Мережко, П.Д. Біленчук, В.Д. Гвоздецький, С.С. Сливка, О.Г. Данільян, Л.Д. Байрачна, С.І. Максимов, Р. Ципеліус), історія (філософія історії – запроваджена Волтером, В.Й. Григор’єв), культура (філософія культури – В.Й. Григор’єв), техніка (філософія техніки – В.Й. Григор’єв), математика (філософія математики – В.А. Светлов), фізика (філософія фізики – В.А. Кулігін, Г.А. Кулігіна, М.В. Корнева, Л.Е. Венцовський, М. Бунге (Bunge)), господарство (філософія господарства – С.Н. Булгаков, Ю.М. Осипов), економіка (філософія економіки – А.І. Самсін, Г.К. Овчинников, А.М. Орехов), гроші (філософія грошей – Зіммель, А.А. Мазаракі, В.В. Ільїн), аудит (філософія аудиту – В.В. Головач) та ін. Очевидно, що серед філософських проблем соціальних і гуманітарних наук можна вказати на більш вузькі напрями досліджень: філософію права, філософію політики, філософію культури, філософію історії, філософію економіки тощо. Також сюди слід віднести і філософію бухгалтерського обліку, яка складає собою систему основоположних ідей бухгалтерського обліку у складі світосприйняття людини і суспільства.

Складовою філософії в певній мірі виступає психологія, яка також має значний вплив на облік, виходячи з того, що облік є суспільною наукою. Проте С.Л. Франк, виступаючи проти психологізму в суспільних науках, стверджував, що суспільне життя не являється простою сумою соціально-психологічних явищ, оскільки, незважаючи на те, що психічне і відбувається в свідомості індивіда, однак суспільні явища мають надіндивідуальну природу, оскільки вони існують одночасно для багатьох осіб і їх тривалість не залежить від тривалості людського життя.

На початку IV ст. Платон висунув ідею пропедевтики як спеціальної процедури підготовки мислення до навчання філософії. У 1809 році “Філософська пропедевтика” Гегеля перетворилась у спеціальну дисципліну, що відіграла роль своєрідного вступу до філософії. Філософія – слово грецького походження, яке в дослівному перекладі означає “любов до мудрості”. Однією із семантем (структурна одиниця мови, що виражає поняття) слова “філософія” можна розуміти глибоке мислення, результат творчого високо розвинутого мислення, виразів у конкретній матеріальній формі.

Проф. Я.В. Соколов вважав, що “немає і не може бути однієї єдиної правильної теорії, єдино можливої системи категорій, здатної пояснити людям весь комплекс проблем, всі питання, які життя задає людям. Існуюче різноманіття неможна замовчувати, навпаки, його слід всіляко підкреслювати і відштовхуватись від нього” [1, с. 7]. Задачею філософії бухгалтерського обліку є не лише якась його окрема частина, а вся його система в повній мірі свого змісту, вона не має на меті визначити точні кордони і зовнішню взаємодію між цими частинами, а намагається пояснити їх внутрішній зв’язок та єдність.

Разом з цим філософію бухгалтерського обліку можна розглядати як поширення загальної філософської проблематики на бухгалтерський облік або частину теорії, яка спеціалізується на проблемах методології. У своїх дослідженнях філософії господарства, Ю.М. Осипов [2] називає її знанням високого рівня – світоглядним, узагальнюючим, трансцендентним, у якому немає правил, порядку, закону, на відмінно від бухгалтерського обліку. Тобто автор останній вважає інструментом,

¹ Соколов Я.В. Бухгалтерський учет: от истоков до наших дней: Учебн. пособие для вузов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

² Осипов Ю.М. Философия хозяйства. В 2-х книгах. – М.: Юрист, 2001. – 624 с.

який застосовують у господарстві виключно з врахуванням безлічі вимог, правил та обмеженим великою кількістю рамок.

Сьогодні професія бухгалтера набуває більшої творчості, все частіше вимагаючи застосування професійного судження. Тому філософія бухгалтерського обліку об'єктивно має місце, займаючись дослідженням бухгалтерського обліку як сфери розумової діяльності людини, осмислення економіки, господарської діяльності з середини, споглядаючи внутрішній цифровий механізм, завдяки якому і функціонує вся система. Бухгалтерському обліку, на відміну від інших економічних знань, відкрита така сторона діяльності підприємств, організацій, установ як складових економічної системи, яка дозволяє зрозуміти сутність економічних процесів, економічних показників, причинно-наслідкових зв'язків з середини ще на етапі їх формування. Що, в свою чергу, дозволяє комплексно сприймати всю систему господарювання та принципи її функціонування.

Філософське осмислення проблем бухгалтерського обліку дозволить вирішити ряд теоретичних проблем, що існують на сьогодні. Завдяки такому їх баченню та розумінню можливим стане розширення існуючих рамок вирішення даних проблем, таким чином зміни світогляду бухгалтера та користувачів інформації бухгалтерського обліку. Як самостійна теоретична дисципліна загальнонаукового статусу філософія бухгалтерського обліку виконує низку суттєвих загальнонаукових функцій методологічного, гносеологічного, аксіологічного характеру. У взаємозв'язку з іншими видами та засобами вивчення права вона є найвищою духовною формою пізнання обліку, досягнення й утвердження його значення, сенсу, цінностей та знання в життєдіяльності людини і людства в цілому.

Предметну сферу сучасної філософії бухгалтерського обліку визначають проблеми його природи і сутності, його специфіка та особливості, співвідношення з іншими соціальними нормами, питання сенсу, місця і значення обліку та контролю в системі філософського вчення про світ, людину, форми та норми соціального життя, про методи пізнання, систему цінностей тощо. Таке визначення предмета філософії бухгалтерського обліку є досить широким і, зважаючи на узагальненість досліджуваної сфери, предмет формується в залежності від ставлення дослідника як до філософії, так і до бухгалтерського обліку. Разом з цим слід розуміти, що конкретне вирішення поставленої проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку є лише одним з множини варіантів і формується воно під впливом різних чинників, що в свою чергу, відображають рівень суспільного розвитку на визначений момент часу вирішення поставленої проблеми.